

Signalen op school

- Ruzies met andere kinderen;
- (Zeer) teruggetrokken gedrag of naar buiten gekeerd gedrag;
- Concentratieproblemen;
- Vaak afwezig van school, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim;
- Dalende schoolprestaties, opdrachten of huiswerk niet maken.

Signalen op sociaal gebied

- Geen of weinig contact met leeftijdgenoten;
- Plotselinge gedragsverandering;
- Verstoring van of gebrek aan sociale contacten, zoals vriendjes of vriendinnetjes niet (meer) mee naar huis nemen;
- Niet voor zichzelf kunnen opkomen;
- Hoog verantwoordelijkheidsgevoel (niet leeftijd passend).

Signalen op emotioneel gebied

- Verdriet of boosheid;
- Verlatingsangst (voornamelijk bij 0 tot 5 jarigen);
- Verminderde spontaniteit;
- Angstig en een gevoel van onveiligheid.

Psychosomatische klachten

- Lichamelijke klachten zoals buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, lusteloosheid, vermoeidheid, stoelgang inhouden;
- Slaapproblemen, waaronder nachtmerries en slaapwandelen;
- Eetproblemen, zoals te veel of te weinig eten;
- Terugval in een eerder ontwikkelingsstadium, zoals weer gaan duimzuigen of bedplassen.

Signalen op school

- negatief of irritant gedrag, zoals druk en agressief gedrag, ruzies met andere jongeren;
- Concentratieproblemen;
- Vermoeidheid;
- Zeer teruggetrokken gedrag (vooral meisjes) of naar buiten gekeerd, opvallend gedrag (vooral jongens);
- Opvallende daling van de schoolprestaties. Ondanks de persoonlijke competenties loopt de jongere vast in de studie of eerste baan;
- Vaak afwezig van school, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim.

Signalen op sociaal gebied

- Verstoring van sociale contacten of gebrek aan sociale contacten, bijvoorbeeld niet spontaan met vrienden op stap willen of kunnen;
- Plotselinge gedragsverandering;
- Problemen in het opbouwen en behouden van relaties;
- Extreem verantwoordelijkheidsgevoel en te volwassen gedrag.

Signalen op emotioneel gebied

- Verdriet of boosheid;
- Laag zelfbeeld;
- Niet goed voor zichzelf kunnen kiezen en eigen grenzen niet goed kunnen bewaken;
- Het niet (goed) herkennen van de eigen wensen en behoeften. De identiteit is onvoldoende ontwikkeld door het zorgen voor een ander. Het eigen 'ik' is daardoor ondergeschikt gemaakt aan de ander;
- Zich volledig afzetten tegen de mantelzorgsituatie, banden doorsnijden en kiezen voor zichzelf.

Psychosomatische klachten

- Lichamelijke klachten, zoals buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, lusteloosheid en vermoeidheid;
- Slaapproblemen, waaronder nachtmerries en slaapwandelen;
- Eetproblemen, zoals te veel of te weinig eten.

Signalen op psychisch gebied

- Gespannenheid;
- Depressieve klachten;
- Vaker denken aan zelfmoord en vaker zelfmoordpogingen als gevolg van mentale en sociale dwang;
- Risicovol gedrag zoals joyriding en zorgelijk gebruik van genotmiddelen, zoals alcohol, tabak en drugs en daar eventueel afhankelijk van worden;
- Het ontwikkelen van bijvoorbeeld een angststoornis, stemmingsstoornis, eetstoornis en/of schizofrenie.